

„NEM TUDOM, MI A ZENE”
**SZÜLETÉSNAPI BESZÉLGETÉS A 90 ÉVES, ÖRÖKIFJÚ
MESZLÉNYI LÁSZLÓVAL**

Meszlényi László
(konyvhetszeged 2013)

Meszlényi László neve fogalom zenekedvelő körökben. 25 évad a Szegedi Szimfonikus Zenekar oboa szólamvezetői pultja mellett, 44 tanév főiskolai tanárként, mintegy negyed évszázad az ifjúsági hangversenyek zenei ismeretterjesztője gyanánt – önmagukban is tiszteletre méltó érdemek. Az elsők között alakított historikus együttest Magyarországon – egykori főiskolai növendékei közül számosan ma már a világ vezető régizenei együtteseiben muzsikálnak abban a szellemben, amelyet Laci Bácsi beavató próbáin ismertek meg első ízben. „Musica Parlante” – a mára legendává lett zenekar neve magában foglalja Meszlényi László szerteágazó ténykedésének kvintesszenciáját: lelkesítő szavakkal beszélni a zenéről, egyszersmind hagyni és lehetővé tenni, hogy maga a zene beszéljen a nyitott befogadókhoz. Holott a „zeneértés” fogalmát 90 évesen sem igen tudja értelmezni. Miként azt sem, hogyan lehetséges, hogy Kodály országában a szimfonikus koncertek közönsége beletapsol a tételszünetekbe. A legfőbb talány azonban számára mindenekfölött a zene mibenléte. Ami talán valami Istentől eredő csoda...

- Legutóbb épp tíz esztendeje beszélgettünk nyilvánosan. Régizenéről, örök kíváncsiságról, karmesteri attitűdökről, a zene élővé tételéről – és egy sor fontos kérdést későbbre halasztottunk. Elérkezett az ideje az alapkérdések fölvetésének. Mindenekelőtt is: *hogyan látod – nyolcvanévesen tudtál többet zenéről-életről vagy most, tíz évvel „érettebben”?*

- Nehéz kérdés, mert amit nyolcvanévesen tudtam, annak jó részét elfelejtettem. Pőréen, fájdalmasan és szégyenletesen. Sokszor azt sem tudom felidézni, amit évtizedeken át magyaráztam az ifjúságnak. Ugyanakkor lezajlik az agyamban egy párhuzamos folyamat, ez pedig különös módon abban áll, hogy a kapcsolási képességem mintha nem gyöngült volna. Ha elindítok egy témafolyamatot, gördülnek be a dolgok. Lehet, hogy nem jut eszembe, ki ült mellettem az iskolapadban vagy épp ki volt a szekund szólamvezető, de folyton jelentkeznek új és új szellemi megállapítások, igazságok és fölismerések! Tudom, hogy az én koromban ez már vétkes dolog, de ilyenkor boldogságot érzek, mivel mindenfelé azt látom, hogy az emberek kapcsolóképessége, fölfedezőkészsége is rohamosan hanyatlik. Nem szeretnék dicsekvőnek tűnni, de a dolgok új kapcsolatba helyezése még ilyen vén fejjel is megy.

- *Aki csak ismer, első jellemvonásaid között sorolná föl a világ iránti kiapadhatatlan kíváncsiságot. Volt olyasmi egyáltalán életed során, aminek ne akartál volna a végére járni?*

- Nemigen akadt ilyen. Már kérdés, amikor az ember rájön, hogy az adott terület beláthatatlanul tágas, az ő ismeretei meg beláthatatlanul szűkösek. Ott van például a matematika. A sors fintora, hogy másfél évig fizika-matematika szakos hallgató voltam. Emlékszem a Grebensca-Novoszelov szerzőpáros matematikai analízis tankönyvére – számomra máig ez szimbolizálja a fölfoghatatlan, áttekinthetetlen és meghódíthatatlan tudás világát. Pedig milyen szép lett volna matematikatanárnak lenni! Hisz a matematika az egyedüli diszciplína, amely eljut annak kijelentéséig, hogy van végtelen... És ezt bizonyítani is tudja. Ennyit legalábbis megértettem belőle!

- *De hisz a zene is tud a Végtelenről...*

- A zene, ami számomra mind a napig megfejtetlen probléma... Mindmáig olyan erősen hat rám, hogy – szegyen, nem szegyen – elpityeredem.

Kisgyerekkoromtól fogva így volt. Pécssett, a Széchenyi téren mindenki rajtam nevetett, mert képtelen voltam uralkodni magamon, előreszaladtam a zenekar közelébe, és ott táncoltam meg ugrabugráltam. Ami nem valamiféle erény! Inkább csak adottság, olyan, mint a színvakság, mondjuk. Én ellenben nem értettem, hogy más gyerekek miért nem jönnek ennyire lázba, ha zenét hallanak. Ez az, amit ma sem értek. Hogy ami engem fölröppent, az másokat teljességgel hidegen hagy.

- Kevés zenész képes egyszerre érvényre juttatni a zene érzelmi-indulati és intellektuális oldalát. Szükséges ez a kettősség ahhoz, hogy valakiből jó muzsikussá és valódi zeneértő váljék?

- Aki az életét felelősséggel éli, annak föl kell tennie az olyanfajta nagy kérdéseket, mint hogy mire való vagyok én? Meggyőződésem, hogy az élet mindenekelőtt kötelesség. Ezért aztán – ahogyan fölismertem, hogy a képességeim nem elegendőek ahhoz, hogy jó hegedűs legyek belőlem – a zenére való, átlagosnál erősebb reagálási képességemmel mégiscsak kezdenem kellett valamit. A magam és a mások javára! Fiatalkorom óta meggyőződésem, hogy az ember mindent ajándékba kap: rengeteg ember munkája, tehetsége, szeretete van benne mindenben, amiből élünk. Milliók fognak össze, hogy én éljek – így hát nekem is kötelességem mindent megtenni, amit én tehetek értük, nem? Ebben a tekintetben persze az ember sohasem lehet nyugodt. Ki ítéli meg, hogy mindent megtettem-e, amit a dolgom lett volna?

- A zenét gyakran nevezzük vigasznak. Másfelől egy valódi zenei élmény mással össze nem hasonlítható lelki mélységekbe vezethet. A mély zeneértés sebezhetőbbé tesz, vagy inkább gazdagít?

- A zeneértés kifejezés a nyelv nagy csapdája. A zenét nem lehet „érteni”! Tulajdonképpen nem szabadna kimondanom, de én zene-hedonistának tartom magamat. Márpedig az ugyancsak meghatározhatatlan, mi az, amitől az ember lelke gyönyörűségeket él át. Legföljebb követni tudunk bizonyos utalásokat, megvilágítani bizonyos párhuzamokat. Talán azért van ez, mivel a zene az emberi érzelmek világához utal – az emberi érzelmek világa pedig végtelen. Goethe, Bach és Plutarkhosz együtt sem volna képes a maga teljességében átfogni. De a zene maga fölfoghatatlan titok. Hogy miért írta meg Schubert a h-moll szimfóniát? Megy föl-föl, és egyszer csak visszaomlik az egész... Miért

törlik meg? Ha azért, mert – mint mondják – Schubert boldogtalan volt, miért írta meg a C-dúr szimfóniát is, ami meg tömény boldogság? Amikor a zenekari árokban ültem – ez is milyen sokatmondó megnevezés: mintha csak a színpadon történne művészi alakítás... – számtalanszor kellett uralkodnom magamon, mert egy Mozart vagy egy Puccini épp az én hangszeremnek szánt egy kis ellenszólamot, amitől drámaivá válik az operai pillanat. Az a Desz az angolkürtön a Bohémélet szerelmi kettősében... A Rózsaária kamarai finomságú kísérete a Figaróban... Ha ezek voltak műsoron, egész héten vártam ezeket a rövidke pillanatokot. Az emberek kitalálnak mindenféle címkéket – Sors-szimfónia meg hasonlók -, mert ezáltal úgy érzik, megmagyarázhatóvá válik a zene. De a zene lényege megmagyarázhatatlan.

- Ugyanekkorra buktatónak tartom a zenei nevelésben, ha a zenét valami elérhetetlen szférákba helyezik, a zeneszerzőt pedig félistenként állítják be – megfosztva ezáltal gyermeket-fölnőttet a zene örömétől. Meszlényi László műismertetései híján voltak ennek a káros és sznob tendenciának.

- Ami az iskolai zenei nevelést illeti, az szerintem katasztrofális. Ki merem mondani. Ahol a hangversenybérletesek beletapsolnak a szimfóniába az első tétel végén, ott a zenei nevelés valamit nem végzett el, amit el kellett volna végeznie! Vagy ha vastaps tör ki egy koncert végén, ahol egyedül Kosztándi István koncertmester lélekjelenléte menti meg a Beethoven-Hármasversenyt a teljes összeomlástól. Kétségbeejtő a műveletlenség, pedig ezek még csak nem is kimondottan zenei kérdések! És ezen mit sem segít, ha egy Schiff Andrásra vagy egy Baráti Kristófra hivatkozunk – én a nagyközönségről, az általános zenei műveltségről beszéltem az imént. A zenei ízlés formálásában pedig van még egy, nem elhanyagolható tényező. Ez pedig a menedzserek teljhatalma, akik sokszor a minőség rovására döntenek nagy karrierek dolgában.

- Tehát nem csupán a zene megmagyarázhatatlan, de egynémely karrier is...

- Figyeld meg: a legnagyobbak játéka közt kevesebb a különbség, mint a második vonalbelieké között! Lehet a Heifetzet ezért szeretni, az Ojsztrahot meg amazért, de amit csinálnak, az egyformán fölülmúlhatatlan. Az ember megérzi. Miközben mégiscsak minden csupa kérdés. Mostanában például azon tépelődöm, mitől szép egy dallam? Ha ezt valaki meg tudná nekem magyarázni, hihetetlenül boldoggá tenne.

Meszlényi László
(Harmonia Consort)

- Számomra már az az alapvetőbb kérdés is megfejthetetlen rébusz, hogy voltaképpen mi is a zene? Gyerekközönségnek jobb híján azt szoktam mondani, hogy a zene az, amikor a színpadon az emberek rezegtetik a levegőt. A Te válaszod mi erre a kérdésre?

- Nem lehet megmondani, hogy mi! Tízéves korom óta foglalkoztat például, hogy mire is való a vibrato? Vagy hogy egy hang, amely még nem egy zenemű hangja, szebb-e attól, ha vibrál? És hogyan lehetséges, hogy egy jó helyen alkalmazott vibrato sok újat tesz hozzá a zenei közléshez, míg az öncélú vibratók inkább elfedik, elkenik a mondanivalót? Erről egész értekezést tudnék írni, és lehet, hogy meg is teszem. Rampal például olyan divatot csinált a teljesen öncélú vibratóknak, hogy az a fuvolisták körében ma is szinte kiirthatatlan ragály. Egy Pahud kellett, hogy évtizedek múlva rámutasson: a fuvolahang nem a vibratótól lesz szép, hanem a vibrato mértéktudó alkalmazásától. Pahud mindig olyankor vibrál, amikor bennem is rezonál valami itt bent, középtájon, kicsit balra... A fuvolánál maradvá megint itt vagyunk a titoknál: a fuvola hangja alig különbözik a szinuszhullámtól. Minél több felhang csalogatható ki egy hangszerből vagy egy énekhangból, annál gazdagabb, színesebb és tartalmasabb a hangzás. Ez fizika, legfőljebb hangszertudomány. De a zene mibenlétére ez sem ad komplex magyarázatot.

- *Létezik-e megítélésed szerint eszményi hangzás? Hisz tekintsük akár a zongorahangot, akár a szimfonikus zenekari hangzást, a fejlődés jó száz éve megrekedt. Vagy elérte az elérhető tökéletességet?*

- *Sose tévesszük össze a fejlődést a változással! Nem minden válik jobbra, ami változóban van. Nézzük csak, mivé válik sok ártatlan, büntetlen kisgyerek! Gyakran gondolkodom Jézusra. Két dolgot üldözött: a kapitalizmust meg azokat, akik nem engedték hozzá a gyerekeket. Hisz egy gyerek világcsoda, aki hoz valamit valahonnét. Csak később „lesz a megszokott pimasszá” – Madáchcsal szólva. Csak a világ hatására kezd el hazudozni, tagadni, a mások rovására érvényesíteni az érdekeit és más effélék. Szóval nem vagyok biztos benne, hogy van fejlődés...*

- *Ha arra gondolok, hogyan lépett a művészet helyébe a showbiznisz, a művész helyébe a menedzser vagy jobb esetben az iparos, aligha vitatkozhatom Veled. Arról nem is szólva, hogyan vették át a zene szerepét mindenféle zörejek...*

- *Megint egy probléma, ami reggeltől estig foglalkoztat. Nem csak zenei téren, a képzőművészet terén is, legalábbis, amíg láttam. Dekadens a válasz: az európai kultúrának vége. A szemünk előtt zajlik a fölszámolása és az eltakarítása. És ha valaki emiatt könnyeket ejtene, nincs igaza. A világ mozog, az ember meg fejlődik és aztán visszafejlődik. Schubert, Mozart, a gregorián és a többi, a mi gyönyörű európai kultúránk – ezek megmaradnak örök vigasztalásul. De ahogy hűl a magma, ahogy összeszűkül a Föld burkolata, és a világmindenség is változik, és a világmindenségről jóformán nem tudunk semmit... A saját galaktikánkról sem tudunk semmit. Hát még, ha létezik több galaktika, netán több világegyetem... Annyira keveset tudunk, hogy nem is értem, hogyan lehet valaki istentagadó.*

- *Vigasztaló a tudat, hogy a gregorián, Mozart vagy Schubert meg fog maradni. De a magam részéről folyton azon tépelődöm, megmaradnak-e, ha nem lesz már, aki játssza vagy aki olvassa őket? Ad absurdum – ha már az isteneszmére utaltál – mi történik, ha egy nap meghal az utolsó ember, aki ismerte Jézus Krisztus nevét? Ha egy nap kivész a tonalitás emléke, marad valami abból, amit ők alkottak és ami Számodra vagy számomra örömet és vigasztalást nyújtott egy életen át?*

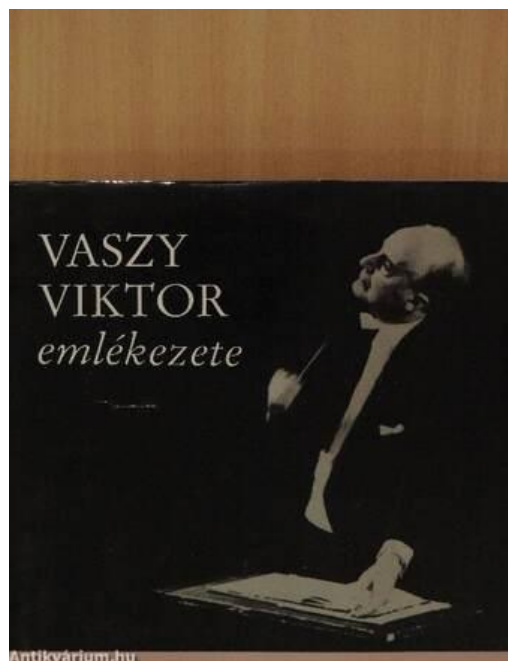
- Borzasztó, de ezt el tudom képzelni. Honnét tudjuk, nincs-e valahol a világegyetemben, a lét ölén egy pont, amely már sokkal különb kultúrát dajkál, mint amilyen a miénk volt? Azt sem tudjuk, hogy India évezredes kultúrája mit dajkál? Vagy ha a Föld – ahogy látjuk – elpusztítja önmagát. Ez a kultúra végóráit éli. Minden bizonnyal eltűnik az idők süllyesztőjében. Jézus Krisztust leszámítva, mert Őt nem lehet fölülmúlni.

- *Ha elhallgat az utolsó zenei hang, nyomot hagy valahol a világegyetemben mindaz, amit nyugati zenekultúraként tartunk számon?*

- Nem a kultúra maga. Hanem aki elindította: Isten. Talán más formákon, más mozgásképleteken át, de mindazt, amit nekünk a zene jelent, Isten egész biztosan átirányítja majd azokba a más létmódokba, amelyeket mi elképzelni sem tudunk. Lehet, hogy ez a kultúra elmúlik, de akkor valahol másutt ki fog virágozni. Ahogy Szabolcsi Bence idézi a zenetörténete végén a *Repülj pávát* – a madár elszáll a világegyetem egy olyan sarkába, ahol most kel föl a Nap...

Marton Árpád

MESZLÉNYI LÁSZLÓ MUNKÁIBÓL:

Meszlényi László: Vaszy Viktor emlékezete (Somogyi-könyvtár, 1993)

Oboaiskola kezdőknek, a világ minden részéről származó gyermek és népdalok felhasználásával

Szerző: Meszlényi László és Szélpál Szilveszter

Első megjelenés: 1986

6

Mailed - May Song - Májusi dal

Vivace W. A. Mozart

6

9

18

25

2. 14059

Tanz - Dance - Tânc

7

(1598)

7

Musical score for measures 7-8. The system includes a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note bass line in the left hand and chords in the right hand. The vocal line has a melodic line with a first and second ending bracketed at the end of measure 8.

9

Musical score for measures 9-10. The system includes a vocal line and a piano accompaniment. The piano part continues with chords and a steady bass line. The vocal line has a melodic line with a first and second ending bracketed at the end of measure 10.

Moderato

Gavotte

G. Martini

8

Musical score for measures 8-9. The system includes a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note bass line in the left hand and chords in the right hand. The vocal line has a melodic line with a first ending bracketed at the end of measure 9.

6

Musical score for measures 6-7. The system includes a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note bass line in the left hand and chords in the right hand. The vocal line has a melodic line with a first ending bracketed at the end of measure 7.

11

Musical score for measures 11-12. The system includes a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note bass line in the left hand and chords in the right hand. The vocal line has a melodic line with a first ending bracketed at the end of measure 12. Dynamics include *p*, *cresc.*, and *f*. A *Fine* marking is present below the piano part.

Es-Dur E flat major Esz-dúr

Vorschlag zur Umkehr bei kleinerem Tonumfang
Recommended Return for Narrower Range
Fordulási javaslat kisebb hangterjedelem esetén

Übungen mit Registerwechsel
Exercises with Change of Register
Regiszterváltó gyakorlatok

c-Moll (harmonisch) C minor (harmonic) c-moll (összhangzatos)

Vorschlag zur Umkehr bei kleinerem Tonumfang
Recommended Return for Narrower Range
Fordulási javaslat kisebb hangterjedelem esetén

Übung mit Registerwechsel
Exercise with Change of Register
Regiszterváltó gyakorlat

c-Moll (melodisch) C minor (melodic) c-moll (dallamos)

As-Dur A flat major Asz-dúr